

Ш-374

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

НАЙМИЧКА

ДИТВИДАВ ЦК ЛКСМУ

1938

ШКОЛЬНА БІБЛІОТЕКА

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

НАЙМИЧКА

ПОЕМА

271679

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ
ЛЕНІНСЬКОЇ КОМУНІСТИЧНОЇ СПІЛКИ МОЛОДІ УКРАЇНИ
ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1938

У неділю вранці рано
Поле крилося туманом.
У тумані на могилі,
Як тополя, похилилась
Молодиця молодая.
Щось до лона¹ пригортає
Та з туманом розмовляє:
„Ой тумане, тумане,
Мій латаний талане!
Чому мене не сховаєш
Отут серед лану?”

---

¹ Л о н о — груди матері (старослов'янське слово).

Чому мене не задавиш,
У землю не вдавиш?
Чому мені злої долі,
Чом віку не збавиш?
Ні, не дави, туманочку!
Сховай тільки в полі,
Щоб ніхто не знав, не бачив
Моеї недолі!
Я не одна — єсть у мене
І батько і мати...
Єсть у мене... Туманочку!..
Туманочку, брате!
Дитя моє, мій синочку,
Нехрищений сину!
Не я тебе христитиму
На лиху годину;
Чужі люди христитимуть,
Я не буду й знати,
Як і зовуть!.. Дитя моє!
Я була багата...
Не лай мене! Молитимусь,
Із самого неба
Долю виплачу сльозами
І пошлю до тебе!"

Пішла полем ридаючи,
В тумані ховалась,
Та крізь сльози тихесенько
Про вдову співала,

Як удова в Дунаєві
Синів поховала:

„Ой у полі могила;
Там удова ходила,
Там ходила, гуляла,
Трути-зілля шукала.
Трути-зілля не найшла
Та синів двох привела,
В китаєчку сповила
І на Дунай однесла:
„Тихий, тихий Дунай!
Моїх діток забавляй.
Ти, жовтесенький пісок,
Нагодуй моїх діток,
Нагодуй і сповий,
І собою укрий!“

I

Був собі дід та баба.
З давнього-давня,— у гаї над ставом,
Удвох собі на хуторі жили,
Як діточок двоє,
Усюди обоє.

Ще змалечку вдвох ягнята пасли,
А потім побралися,
Худоби діждалися,

Придбали хутір, став і млин,
Садок у гаї розвели
І пасіку чималу —
Всього надбали.
Та діточок у їх богма,
А смерть з косою за плечима.

II

Хто ж їх старість привітає,
За дитину стане?
Хто заплаче, поховає,
Хто душу помяне?
Хто поживе добро чесно
В добрую годину,
Згадає їх дякуючи,
Як своя дитина?..
Тяжко дітей годувати
У безверхій хаті.
А ще гірше старітисся
У білих палатах,
Старітисся, умирати,
Добро покидати
Чужим людям, чужим дітям
На сміх на розтрату.
Чи вчорашнє, задавлене
Знов поворушилось?
Чи ще тільки заклюнулось
І рай запалило?

Не знаю, що і після чого
Старі сумують. Може, вже
Оце збираються до бога.
Та хто в далеку дорогу
Їм добре коней запряже?

„А хто нас, Насте, поховає,
Як умремо?“ „Й сама не знаю!
Я все оце міркувала,
Та аж нудно стало:
Одинокі зостарілись...
Кому понадбали
Добра цього?..“

„Стривай лишень!
Чи чуєш? Щось плаче
За ворітьми... мов дитина!
Побіжим лиш! Бачиш?..
Я вгадував, що щось буде!“

І разом схопились
Та до воріт. Прибігають...
Мовчки опинились.
Перед самим перелазом
Дитина сповита,
Та не туго, й новенькою
Свитиною вкрите,
Бо то мати сповивала,
І літом укрила
Останньою свитиною!..
Дивились, молились
Старі мої. А сердешне

Неначе благає:
Випручало рученята
Й до їх простягає
Манюсінькі... І замовкло,
Неначе не плаче,
Тільки пхика.
„А що, Насте?
Я й казав! От бачиш!
От і талан, от і доля!
І не одинокі!
Бери ж лишень та сповивай!..
Ач яке, нівроку!
Неси ж в хату, а я верхи
Кинусь за кумами
В Городище“ ...¹

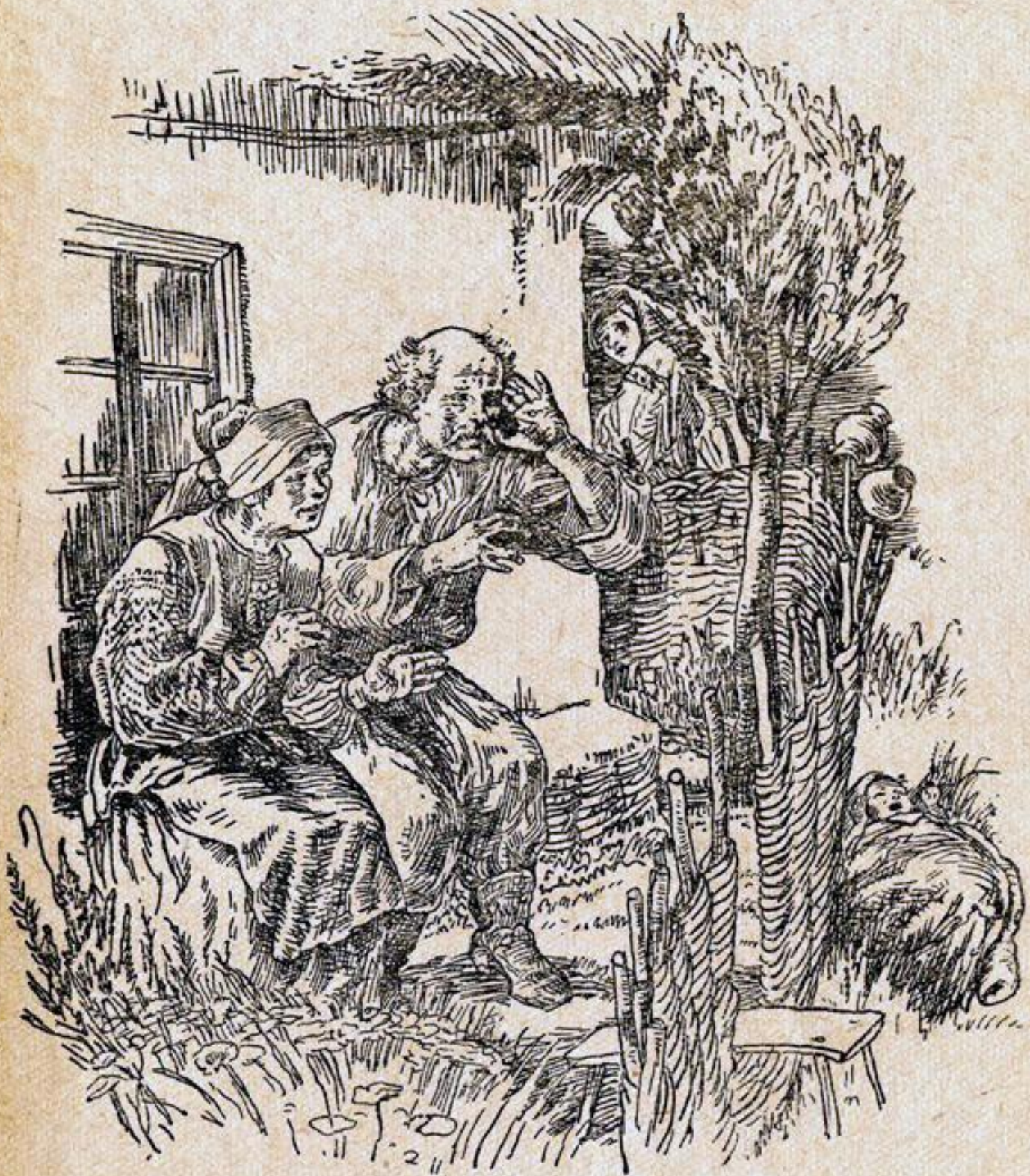
.....

Аж три пари на radoщах
Кумів назбирали,
Та ввечері й охристили
І Марком назвали.
Росте Марко. Старі мої
Не знають, де діти,
Де посадить, де положить
І що з ним робити.
Минає рік. Росте Марко,
І дійна корова

---

¹ Городище — містечко недалеко від Черкас, на Київщині.

У розкоші купається.

Аж ось чорноброва

Та молода, білолиця

Прийшла молодиця

На той хутір благодатний

У найми проситься.

„А що ж? — каже: — возьмем, Насте?“

„Возьмемо, Трохиме,

Бо ми старі, нездужаєм,

Та таки й дитина

Хоча воно вже й піросло,

Та все ж таки треба

Коло його піклуватись“.

„Та воно то треба,

Бо й я свою вже часточку

Прожив, слава богу,

Підтоптався. Так що ж тепер,

Що возьмеш, небого?

За рік, чи як?“ „А що дасте...“

„Е, ні! Треба знати,

Треба, дочко, лічить плату,

Зароблену плату;

Бо сказано: хто не лічить,

То той і не має.

Так отак хіба, небого:

Ні ти нас не знаєш,

Ні ми тебе; а поживеш,

Роздивишся в хаті,

Та й ми тебе побачимо,—

Отоді й за плату.
Чи так, дочко ?“ „Добре, дядьку!“
„Просимо ж у хату!“

Поєднались. Молодиця
Рада та весела,
Ніби з паном повінчалась,
Закупила села:
І у хаті, і на дворі,
І коло скотини
Увечері і вдосвіта;
А коло дитини
Так і пада, ніби мати!
В будень і в неділю
Й головоньку йому змиє,
Й сорочечку білу
Щодень божий надіває.
Грається, співає,
Робить возики, а в свято
То й з рук не спускає.
Дивуються старі мої
Та моляться богу...
А наймичка невсипуща
Щовечір, небога,
Свою долю проклинає,
Тяжко - важко плаче;
І ніхто того не чує,
Не знає й не бачить,
Опріч Марка маленького.

Так воно не знає,
Нащо наймичка сльозами
Його умиває;
Не зна Марко, за що вона
Так його цілує,
Сама не з'їсть і не доп'є —
Його нагодує.
Не зна Марко. Як в колисці
Часом серед ночі
Прокинеться, ворухнеться, —
То вона вже скочить,
І укриє, й перехристить,
Тихо заколише:
Вона чує з тії хати,
Як дитина дише.
Вранці Марко до наймички
Ручки простягає,

І мамою невсипущу
Ганну називає.
Не зна Марко. Росте собі,
Росте, виростає.

Чимало літ перевернулось,
Води чимало утекло.
І в хутір лихо завернуло,
І сльоз чимало принесло.
Бабусю Настю поховали
І ледве-ледве одволали¹
Трохима діда. Прогуло
Прокляте лихо, та й заснуло,
На хутір знову благодать
Зза гаю темного вернулась
До діда в хату спочивать.

Уже Марко чумакує
І восени не ночує
Ні під хатою, ні в хаті —
Когонєбудь треба сватать!
„Кого ж би тут?“ — старий дума
І просить поради
У наймички. А наймичка
До царівни б рада
Слать старости.² — „Треба Марка

---

¹ Одволали — відживили від непритомності.

² Слать старости — один із звичаїв старопобутового весільного обряду — посилати „старостів“ до батьків дівчини — сватати її.

Самого спитати".
„Добре, дочко! Спитаємо,
Та й будемо сватать".
Розпитали, порадились,
Та й за старостами
Пішов Марко. Вернулися
Люди з рушниками,
З святим хлібом обміненим.
Панну у жупані,
Таку кралю висватали,
Що хоч за гетьмана,
То не сором. Отаке то
Диво запопали!

„Спасибі вам! — старий каже:
Тепер, щоб ви знали,
Треба краю доводити,
Коли й де вінчати,
Та й весілля! Та ще ось що:
Хто в нас буде мати?
Не дожила моя Настя!..“
Та й заливсь сльозами.
А наймичка у порога
Вхопилась руками
За одвірок — та й зомліла.
Тихо стало в хаті;
Тільки наймичка шептала:
„Мати... мати... мати!“

Через тиждень молодиці
Коровай місили¹
На хуторі. Старий батько
З усієї сили
З молодицями жартує
Та двір вимітає,
Та прохожих, проїзжачих
На двір закликає,
Та вареною² частує,
На весілля просить —
Аж танцює, а самого
Ледве ноги носять.
Скрізь гармидер та реготня —
В хаті і на дворі,
І жолоби викотили
З нової комори.
Скрізь порання: печуть, варять,
Вимітають, миють...
Та все чужі. Де ж наймичка?
На прощу у Київ
Пішла Ганна. Благав старий,
А Марко аж плакав,
Щоб була вона за матір.
„Ні, Марку! Ніяко

---

¹ Коровай місили — один із звичаїв старопобутового весільного обряду. Перед весіллям місили й пекли круглий хліб з білого борошна, що звався коровай.

² Варена — горілка, зварена з медом та різним пахучим корінням.

Мені матір'ю сидіти:
То багаті люди,
А я наймичка... Ще й з тебе
Сміятися будуть.
Нехай бог вам помагає!
Піду помолюся
Усім святим у Києві,
Та й знову вернуся
В вашу хату, як приймете!
Поки маю сили,
Трудитимусь..."
Чистим серцем
Поблагословила
Свого Марка... Заплакала
Й пішла за ворота.

Розвернулося весілля,
Музикам робота
І підковам. Вареною
Столи й лави миють.
А наймичка шкандибає,
Поспішає в Київ.
Прийшла в Київ, не спочила:
У міщанки стала,
Найнялася носить воду...
Носила, носила —
Кіп із вісім заробила
Й Маркові купила
Святу шапочку в печерах

У Йвана святого,
Щоб голова не боліла
В Марка молодого;
І перстеник у Варвари
Невістці достала,
І, всім святим поклонившись,
Додому верталась...

Вернулася. Катерина
І Марко зустріли

За ворітьми, ввели в хату
Й за стіл посадили;
Напували й годували,
Про Київ питали,
І в кімнаті Катерина
Одпочить послала.

„За що вони мене люблять?
За що поважають?
О, боже мій милосердний!
Може, вони знають...
Може, вони догадались?
Ні, не догадались —
Вони добрі...“

І наймичка
Тяжко заридала.

Тричі крига замерзала,
Тричі й розтавала;
Тричі наймичку у Київ
Катря провозжала,
Так як матір. І в четвертий
Провела небогу
Аж у поле, до могили,
І молила бога,
Щоб швиденько верталася,
Бо без неї в хагі
Якось сумно, ніби мати
Покинула хату.

Після пречистої, в неділю,
Та після першої,¹ Трохим
Старий сидів в сорочці білій,
В брилі на призьбі. Перед ним
З собакою онучок грався,
А внучка в юпку одяглась
У мамину і ніби йшла
До діда в гості. Засміявсь
Старий і внуку привітав,
Неначе справді молодицю:
„А де ж ти діла паляницю?
Чи, може, в лісі хто одняв?
Чи попросту — забула взяти?
Чи, може, ще й не напекла?
Е, сором, сором! Лепська² мати!“
Аж зирк! — і наймичка ввійшла
На двір. Старий побіг стрічати
З онуками своєю Ганну.
„А Марко в дорозі?“ —
Ганна діда питалася.
„В дорозі ще й досі!“
„А я ледве додибала
До вашої хати.
Не хотілось на чужині
Одній умирати!“

---

¹ Після пречистої... та після першої — тобто після одного з релігійних свят.

² Лепська — гарна, хороша, красива.

Коли б Марка діждатися:
Так щось тяжко стало...“
І внучатам із клуночка
Гостинці виймала:
І хрестики, й дукачики,
Й намиста разочок
Яриночці, і червоний
З фольги¹ образочок;
А Карпові соловейка
Та коників пару;
І четвертий уже перстень
Святої Варвари
Катерині; а ділові
Із воску святого
Три свічечки; а Маркові
І собі нічого
Не принесла: не купила,
Бо грошей не стало,
А заробить нездужала.
„А ось ще осталось
Півбубличка!“ Й по шматочку
Дітям розділила.

Ввійшли в хату. Катерина
Йй ноги умила
Й полуднувать посадила.

---

¹ Фольга — тонкі позолочені або посріблені листочки з металу, найчастіше з міді.

Не пила й не їла
Стара Ганна.

„Катерино!
Коли в нас неділя?“
„Післязавтра“.—„Треба буде
Акафіст найняти
Миколаєві святому¹
Й на часточку дати,—
Бо щось Марко забарився...!
Може, де в дорозі
Занедужав, сохрани боже!“
Й покапали сльози
З старих очей замучених.
Ледве-ледве встала
Ізза стола. „Катерино!
Не та вже я стала:
Зледащила,² нездужаю
І на ноги стати!
Тяжко, Катре, умирати
В чужій теплій хаті!“

Занедужала небога.
Уже й причащали,

---

¹ Акафіст найняти — один із церковних обрядів, за яким віруючі платили попам, щоб ті молилися якомусь святому за здоров'я рідні.

Акафісти, як і інші попівські вигадки, були засобом витягати в селянина останню копійку.

² Зледащити — тут зникчемніти, знесиліти, ослабнути.

Й маслосвятіє справляли,—
Ні, не помагало!
Старий Трохим по надвір'ю,
Мов убитий, ходить;
Катерина ж з болящої
І очей не зводить;
Катерина коло неї
І днює, й ночує.
А тим часом сичі вночі
Недобре віщують
На коморі. Болящая
Щодень, щогодина
Ледве чути питається:
„Доню, Катерино!
Чи ще Марко не приїхав?
Ох, якби я знала,
Що діждуся, що побачу,
То ще б підждала!“

Іде Марко з чумаками,
Ідучи співає —
Не поспіша до господи,
Воли попасає.
Везе Марко Катерині
Сукна дорогого,
А батькові шитий пояс
Шовку червоного,
А наймищці на очіпок

Парчі золотої
І червону добру хустку
З білою габою,¹
А діточкам черевики,
Фіг та винограду,
А всім вкупі — червоного
Вина з Цареграду²
Відер з трое у барилі
І кав'яру³ з Дону —
Всього везе, та не знає,
Що діється дома!

Іде Марко, не журиться.
Прийшов, слава богу...
І ворота одчиняє,
І молиться богу.
„Чи ти чуєш, Катерино!
Біжи зустрічати!
Уже прийшов! Біжи швидше,
Швидше веди в хату!..
Слава тобі, спасителю!
Насилу діждала!“
І „отче наш“ тихо-тихо,
Мов крізь сон, читала.

---

¹ Габа — біле сукно; смуга на матерії іншого кольору; в даному разі — краї хустки.

² Цареград — турецьке місто, тепер зветься Стамбул.

³ Кав'яр — солоня риб'яча ікра.

Старий воли випрягає,
Занози ховає
Мережені, а Катруся
Марка оглядає.
„А де ж Ганна, Катерино ?
Я пак і байдуже!
Чи не вмерла ?“ „Ні, не вмерла,
А дуже нездужа.
Ходім лишень в малу хату,
Поки випрягає
Батько воли; вона тебе,
Марку, дожидає“.

Ввійшов Марко в малу хату
І став у порога —
Аж злякався... Ганна шепче:
„Слава... слава богу.
Ходи сюди, не лякайся!..
Вийди, Катре, з хати!
Я щось маю розпитати,
Дещо розказати“.

Вийшла з хати Катерина,
А Марко схилився
До наймички у гóлови.
„Марку! Подивися,
Подивися ти на мене!
Бач, як я змарніла?“

Я не Ганна, не наймичка,
Я...“

Та й оніміла.

Марко плакав, дивувався.

Знов очі відкрила,

Пильно... пильно подивилась —

Сльози покотились.

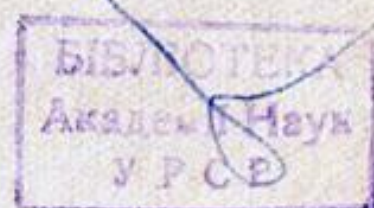
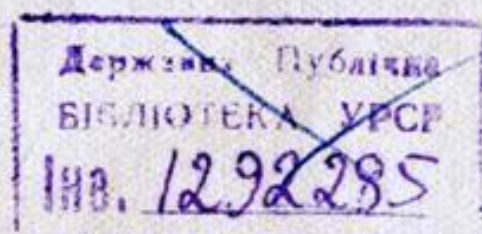
„Прости мене! Я каралась
Весь вік в чужій хаті...
Прости мене, мій синочку!

Я... Я твоя мати!"
Та й замовкла...

Зомлів Марко
Й земля задрижала.
Прокинувся... до матері —
А мати вже спала!

Художнє оформлення В. Касіяна

Редактор Ф. Борц

Художній редактор В. Невський

Технічний керівник С. Шенкер

Коректор Т. Біліч

Одобрит № 2319. Уповнов. Головліту
№ 4729. Замовл. № 1533. 1³/₄ друк. арк.
1,6 облік. авт. арк. Тираж 43000 прим.
Формат паперу 82 × 110 1¹/₃₂. Здано на
виробництво 16-XI 37 р. Підписано
до друку 15-III 38 р. Чергове ви-
дання № 33.

Друкарня ім. Леніна, Одеса,
Пушкінська, 18.

У 492

84243
Ш 37

Ціна 35 коп.

38-1960

051617